

Ringmärkningsåterfynd från Kvismaren.

Bo Nielsen & Patrik Rhönnsdahl

Genom åren har många ringmärkta fåglar i Kvismaren återfunnits på andra platser, antingen som döda eller kontrollerade av ringmärkare. Fynden ger en god bild av olika arters flyttningsmönster och här redovisas åtta arter i kartform tillsammans med en kort text om varje art.

Inledning

Det kan vara svårt att avgöra om ett återfynd är gjort i vinterkvarteret eller under flyttningen. Därför har materialet uppdelats på vinterfynd, höstfynd, vårfynd och fynd på häckningsplatsen. Vinterfynd är återfynd gjorda under perioden 1 december - 28 februari.

Till höstfynd räknas återfynd gjorda efter det att fågeln lämnat Kvismaren t o m 30 november och som vårflyttare räknas fynd gjorda från 1 mars till fåglarna når Kvismaren. Slutligen har vi bedömt de kontroller som gjorts under häckningstid på annan lokal på ungefär samma latitud som Kvismaren eller norr därom som sommarfynd. I en sådan uppdelning kan det naturligtvis finnas fåglar som har nått vinterkvarteret redan i november och/eller fåglar i december som ännu är på flyttning o s v. Inga fynd vid Kvismaren av fåglar ringmärkta på annan lokal har medtagits.

Teckenförklaring

(▼) = 1, (▼) = 2-4 och (▼) = ≥ 5 höstfynd av fåglar ringmärkta i Kvismaren.

(■) = 1 och (■) = 2-4 vinterfynd av fåglar ringmärkta i Kvismaren.

(▲) = 1 och (▲) = 2-4 vårfynd av fåglar ringmärkta i Kvismaren.

(●) = 1 och (●) = 2-4 sommarfynd av fåglar ringmärkta i Kvismaren.

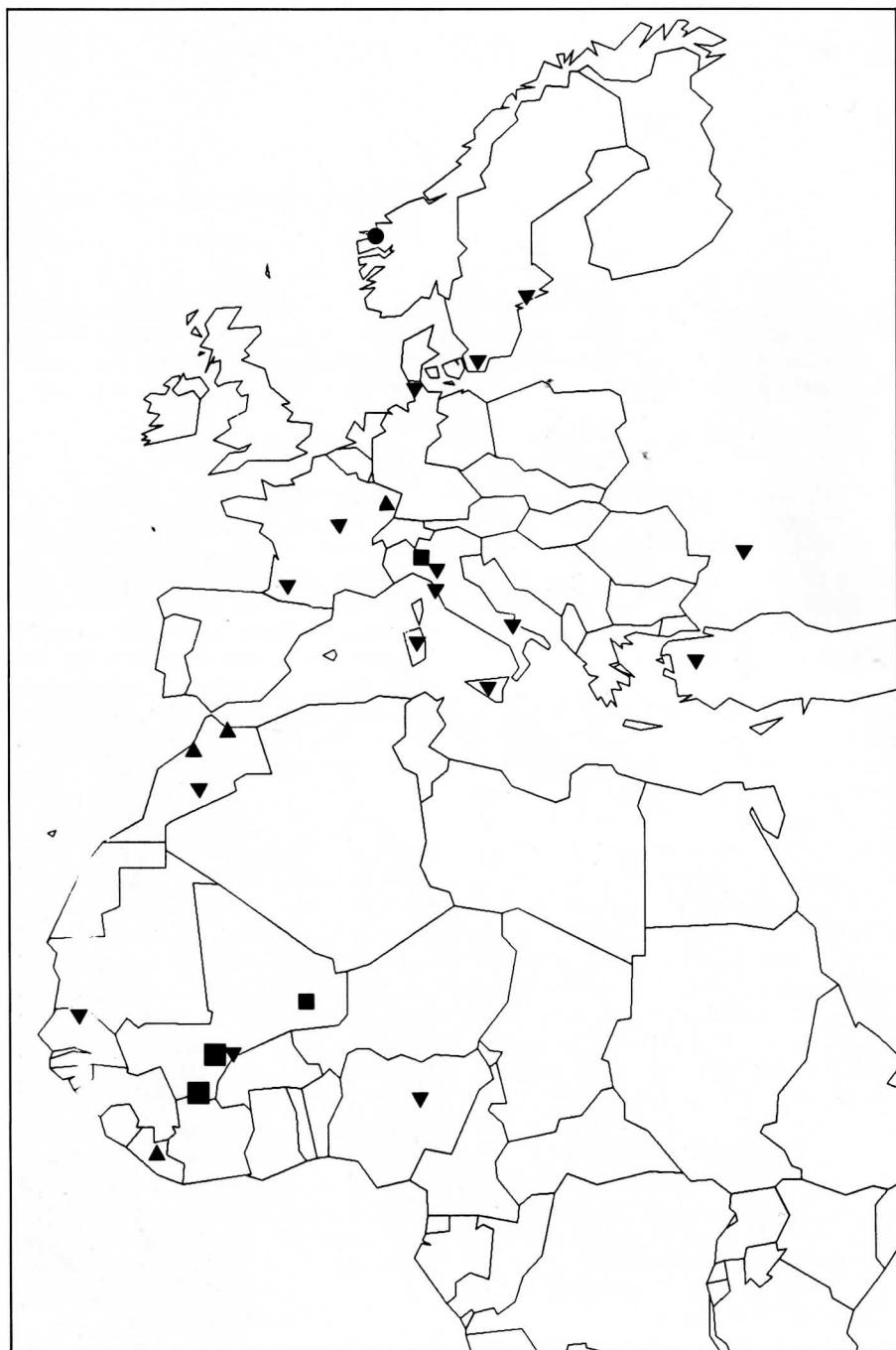
Fiskgjuse

Fiskgjusen flyttar ensam på bred front och är en god flygare. Detta medför att den inte lika lätt som de flesta andra rovfåglar samlas vid uddar typ Falsterbo eller Gibraltar (Alerstam 1982). Den övervintrar huvudsakligen i tropiska områden (Österlöf 1951). De fiskgjusar som har ringmärkts av Kvismare fågelstation är huvudsakligen ringmärkta som boungar i Båven i Södermanland, i Sottern och vid Hjälmaran i Stora Mellösa socken.

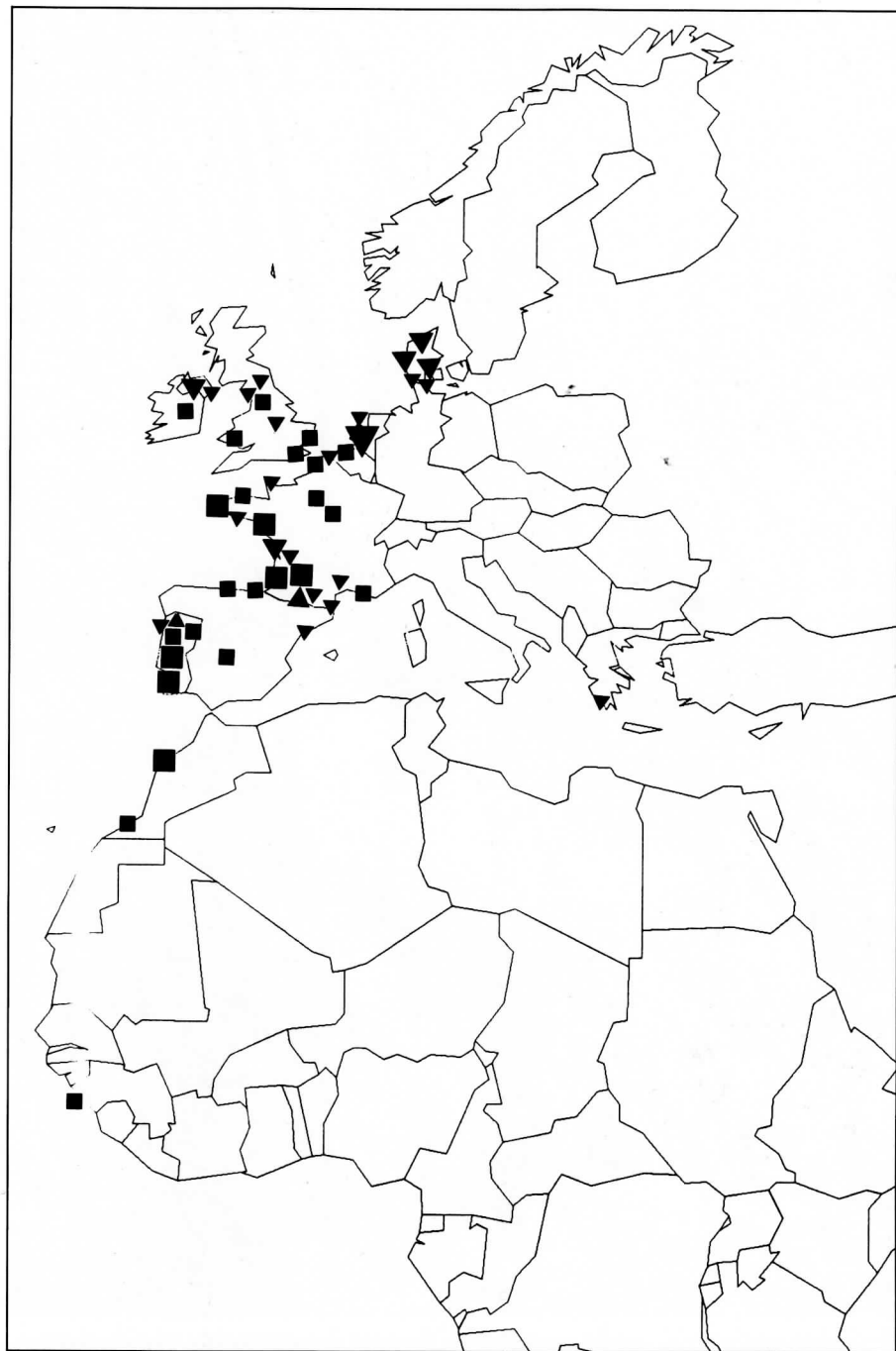
Mellansveriges fiskgjusar verkar mest flytta till Västafrika, medelkoordinaten för vinterfynden är 13.45 N och 6.05 W (ett vinterfynd från Italien är ej medräknat eftersom det kan röra sig om en skadad fågel). Den koordinaten är belägen i sydöstra Mali i gränstrakterna mot Bourkina Faso, vilket väl överensstämmer med övriga svenska fynd (Gensböl 1987). De sydligaste fynden är dock ett vårfynd och ett höstfynd. Höstfyndet är en som ringmärktes som bounce i Sottern 7 juli 1984 och hittades död den 29 november i Nigeria. Ej medtagna men ändå intressanta är tre återfynd av fiskgjusar som återvänt till sina födelsejöar för att häcka och återfunnits där.

Enkelbeckasin

Enkelbeckasinen är den av tre arter vidare som redovisas här, vilken mest tydligt

Fiskgjuse: 27 återfynd.

Enkelbeckasin: 75 återfynd.

Återfynd av kvismarmärkta grönbenor finns bl a från Italien, Frankrike och västra Afrika.

Foto: Lars Eisele

flyttar åt sydväst. Fyndbilden är mycket samlad, nästan alla fåglar verkar övervintra vid den europeiska och nordafrikanska atlantkusten. De nordligaste vinterfynden är gjorda i England och på Irland. Medelkoordinaten för vinterfynden är 43.28 N och 4.33 W. Den koordinaten är belägen i norra Spanien i närheten av Santander.

Två återfynd avviker från det här mönstret, dels ett vinterfynd i Guinea, Västafrika där fyndorten är mycket sydlig men ändå faller väl in i övervintringsmönstret (SOF 1990), dels ett höstfynd i Grekland som är svårtolkat.

Grönbenan

Grönbenan har sina vinterkvarter i tropiska och södra Afrika (SOF 1990). De grönbenor som rastar i Kvismaren verkar flytta i stort sett rakt söderut (jfr brushane och enkelbeckasin). Vi har många återfynd från norra Italien och södra Frankrike. Fynden i Afrika är gjorda i Västafrika, förutom en nordsträckande grönbenan i Egypten.

Vi vet att Västafrika är ett viktigt övervintringsområde för flera våtmarksarter, så även i grönbenans fall, men det speglar troligen inte hela sanningen. Det visar nog snarare var det är lättast att få återfynd. Vadarlokalerna i Västafrika har ett internationellt skyddsvärde och är, för att vara i Afrika, ornitologtöta. Grönbenans sydliga flyttriktning tyder på att en betydande övervintringen kan ske i centrala eller östra Afrika där det är betydligt svårare att erhålla återfynd.

Vi har exempel på två snabba flygningar ner till södra Frankrike. För två olika grönbenor tog det 9 respektive 11 dagar att flyga 170 respektive 190 mil.

Brushane

Brushanen har sitt huvudsakliga vinterviste i Afrika söder om Sahara. Ett av flera områden i Afrika med många övervintrande brushanar är i Nigerdeltat

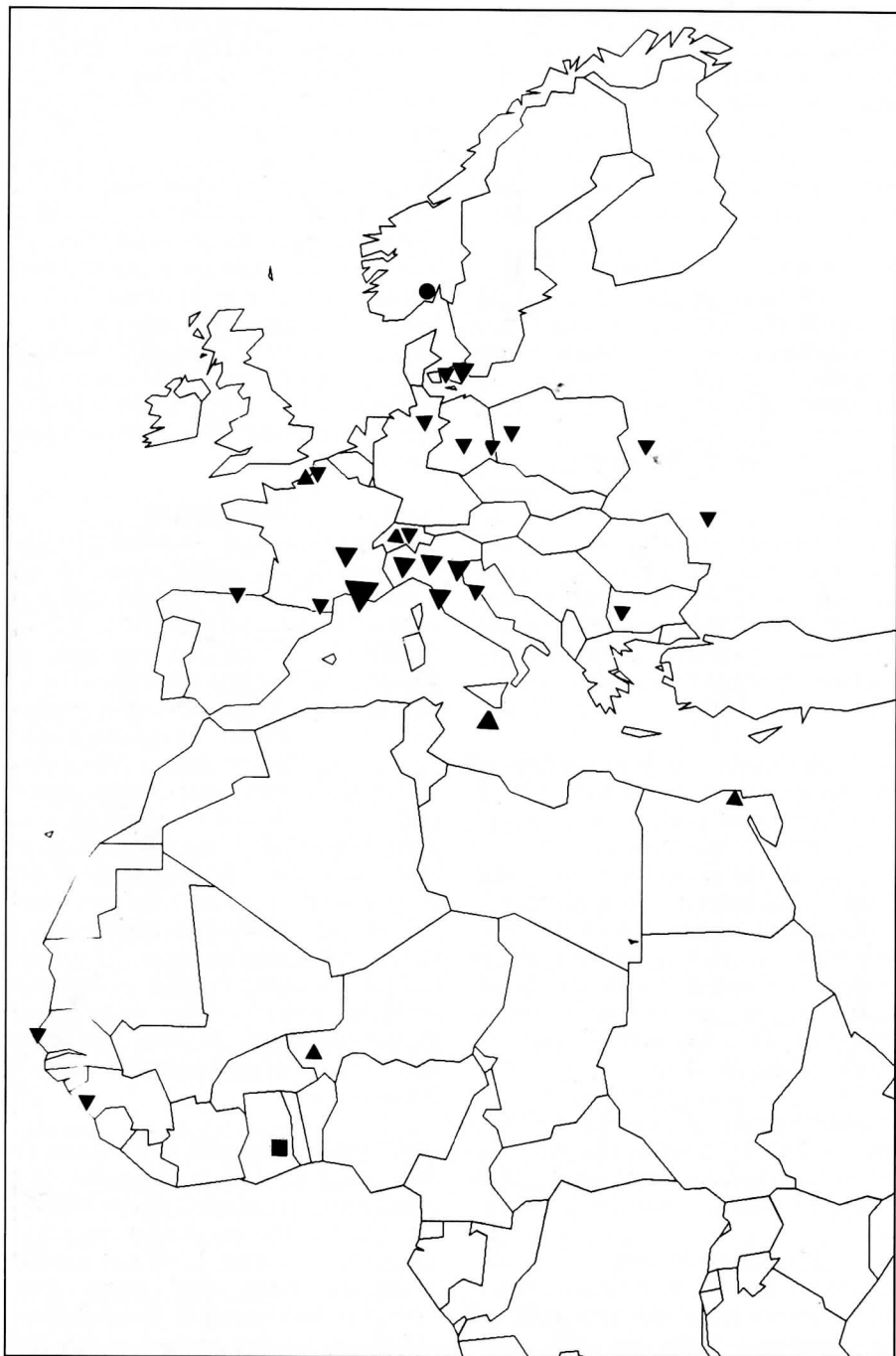
(Alerstam 1982). Trea fåglar ringmärkta i Kvismaren har också återfunnits där, två i Mali och en i Senegal. Fyndet i Senegal gjordes den 20 november 1967, 97 dagar efter ringmärkningen.

Många av brushanarna som rastar i Kvismaren har ett östligt ursprung (Nordberg 1980), vilket bekräftas av två återfynd på häcklokaler (ej medtagna på kartan) från den asiatiska delen av Ryssland. Ett från floden Obs utlopp 1817 km från Kvismaren och ett ifrån Yakutien i trakten av floden Lena 3917 km från Kvismaren. De återfanns 10 juni 1984 respektive 22 maj 1966. Notabelt är de tre vinterfynden från Europa.

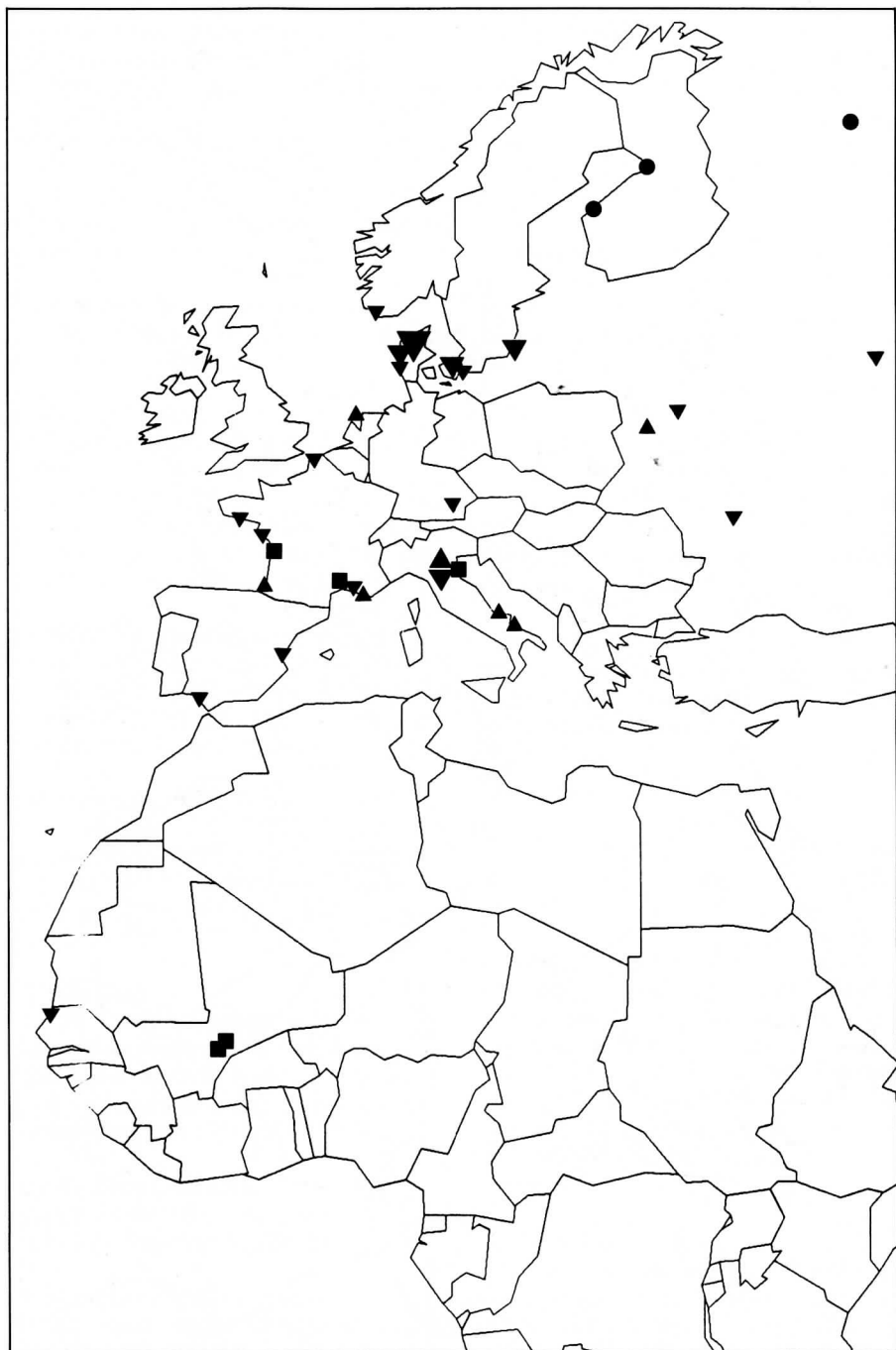
Lövsångare

Lövsångaren verkar likt svartvita flugsnapparen flytta åt sydväst genom Europa innan den når övervintringsområdet i Afrika. Två fynd vid Ottenby och tre fynd vid Rybachi, Kaliningrad visar dock att det kanske inte är hela sanningen. Forskning har visat att fåglar från södra Sverige flyttar åt sydväst med huvudsakligt vinterviste vid Guineabukten i Västafrika, medan fåglar från norra Sverige flyttar sydostligt till vinterkvarter i östra och södra Afrika (SOF 1990). Förmodligen är våra lokala fåglar sydvästflyttare vilket visas av återfynden, samtidigt som nordliga, sydostflyttande fåglar också fångas i Kvismaren. Att det inte finns fler sydostliga fynd beror antagligen på svårigheten att få återfynd från dessa länder. Färre ornitologer och till för några år sedan politiska hinder för rapportering har varit orsaken.

Vinterfyndet i Marocko är intressant av flera anledningar, dels måste det vara ovanligt nordligt och dels skedde återfyndet 7 år och 167 dagar efter ringmärkningen. Det var alltså en mycket gammal lövsångare. Detta fynd måste dock behandlas med en viss försiktighet eftersom ringmärkta fåglar är kuriosa i den här delen av världen. Ringen kan t ex ha för-

Grönbena: 55 återfynd.

Brushane: 49 återfynd.

Lövsångare: 20 återfynd.

varats och plockats fram en vinter flera år efteråt eftersom de närmare detaljerna om fyndet inte är kända.

Svartvit flugsnappare

Den svartvita flugsnapparen övervintrar i tropiska Afrika norr om ekvatorn (SOF 1990). Kvismaren har dock inga fynd från övervintringsområdet. Materialet ger dock en god uppfattning om flyttningsstrategin. Flugsnapparna flyttar åt sydväst genom Europa och efter att ha lagt upp fett i Spanien och Portugal gör de en långflygning via Marocko för att gissningsvis nå t ex stäppen söder om Sahara.

De flesta återfynden i sydvästligaste Europa är gjorda i september och början av oktober, det tidigaste 28 augusti, var en ungfågel som ringmärktes i boet den 19 juni.

Rödhake

Rödhakar av populationer som berör Sveriges övervintrar i stor utsträckning i medelhavsområdet. Under milda vintrar kan enstaka stanna kvar ganska nordligt (SOF 1990). Kvismarens vinterfynd är relativt väl samlade till sydvästra Europa. Notabelt är att hela fyra fynd är från Afrika. Ett ej medtaget fynd av en fågel ringmärkt i Finland, 405 km från Kvismaren och kontrollerad 6 dagar senare den 14 september på Åssön visar att också flytande rödhakar ringmärks. Det är vanligt bland flera fågelarter att ju nordligare en population häckar desto sydligare övervintrar den.

Från Kvismaren finns ett exempel på ganska snabb flyttning. En rödhake som ringmärktes 23 september 1978 hade på 58 dagar flugit 3134 km till Moulay-Bouchta i Marocko.

Sävsparv

Sävsparven är en av de arter vi ringmärker mest av i Kvismaren. Den är kortdistansflyttare med huvudsakligt övervintringsområde vid Medelhavet och i

Västeuropa (SOF 1990). Kvismarens sävsparvar verkar hålla till i sydvästra Frankrike på vintern, medelkoordinaten för vinterfynden är 44.97 N och 0.77 E, vilket är en bit norr om Toulouse i södra Frankrike.

Återfyndskartan visar flera intressanta aspekter på sävsparvens flyttning. Det är konstigt att det bara finns två kontroller på Getterön av denna sydvästflyttare. Som jämförelse kan nämnas att för rörsångaren (som inte redovisas här), vilken i början av sin flyttning huvudsakligen flyttar åt sydväst, finns det ett flertal kontroller på denna plats.

Det verkar alltså som om sävsparven startar flyttningen mer åt söder och girar åt sydväst när den når kontinenten. Detta kan kanske förklara varför det saknas fynd på Jylland och på de Brittiska öarna. Det finns heller inga fynd från Afrika, jämför med rödhaken som också är en medelhavsflyttare.

Det finns flera intressanta fynd från sydvästra Frankrike bl a en fågel som flyttade 2047 km på 48 dagar till Saint-Severs, Landes och en sävsparv som kontrollerades två olika höstar vid Villeton, Lot-et-Garonne. Vid den sistnämnda platsen har förövrigt 14 återfynd av kvismaremärkta fåglar gjorts.

Litteratur

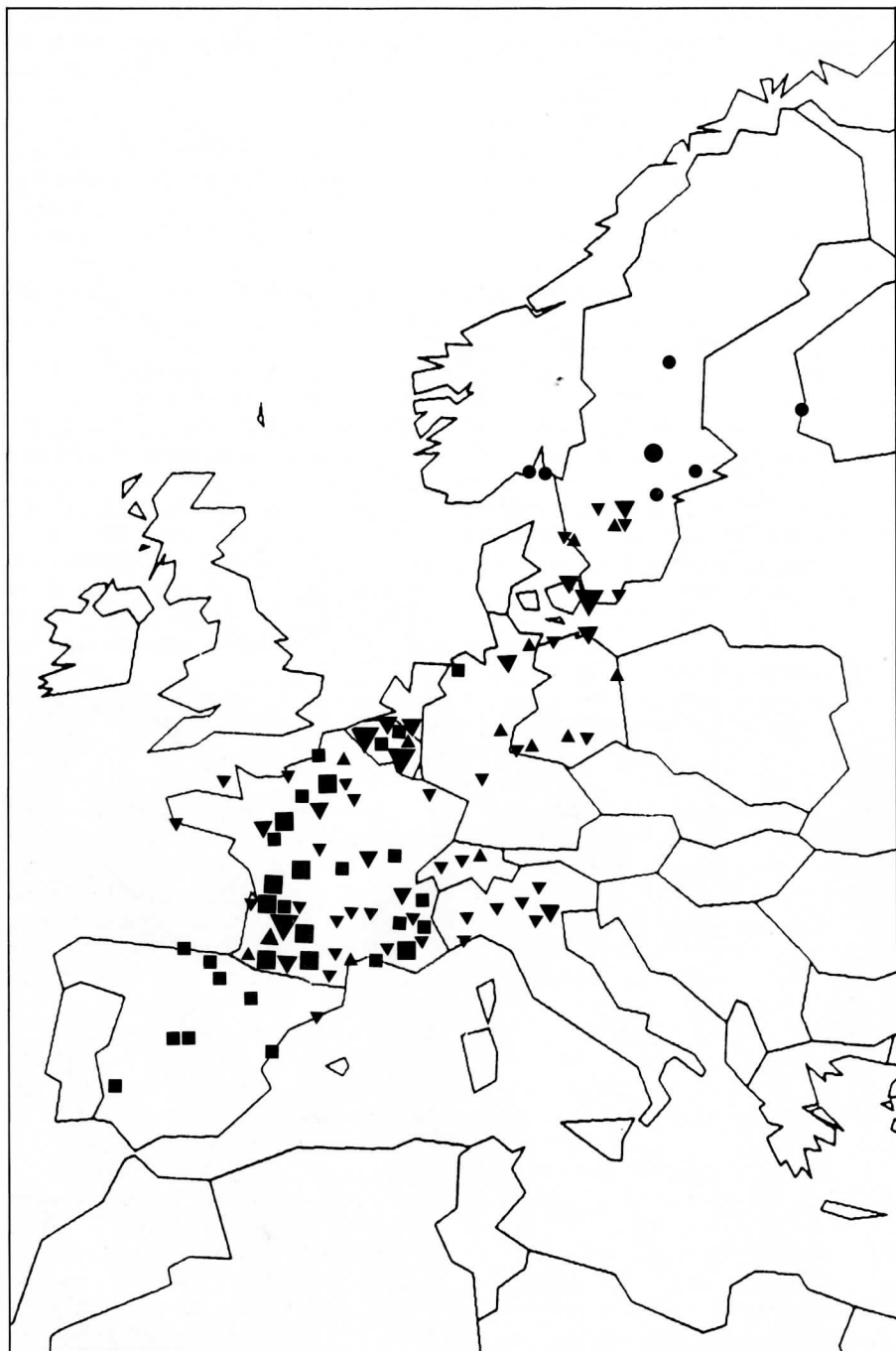
- Alerstam. T. 1982. Fågelflyttning. 2:a uppl: 45-47;83-85.
Gensböl. B. 1987. Rovfåglar i Europa, Nordafrika och Mellersta östern; 2:a uppl: 214.
Nordberg. E. 1980. Återfynd av brushanar ringmärkta i Kvismaren. Verksamheten vid Kvismare Fågelstation 1979: 2-6.
SOF. 1990. Sveriges fåglar. 2:a uppl. Stockholm.
Österlöf. S. 1951. Fiskgjusens, Pandion haliaetus (L.), flyttning. Vår Fågelvärld 10: 1-15.

Svarvit flugsnappare: 26 återfynd.

Rödhake: 19 återfynd.

Sävparv: 164 återfynd.